

HEROIS I MONSTRES DE LA MITOLOGIA CLÀSSICA A LES TRADICIONS I LLEGENDES DE CATALUNYA

PER

PILAR COLLADO I BELTRÁN

I.B. "Isaac Albéniz" de Badalona

La influència de les mitologies grega i romana ha pesat fortament i de forma diferent en els nostres autors, tot i que la mitologia que s'amaga a les arrels de la cultura catalana té la seva manera d'entendre el món i la història.

L'origen dels pobles i nacions molt sovint es revesteix d'una aurèola mítica. El mateix podem dir de l'alliberament gloriós de ciutats i donzelles i de les gestes dels herois.

Totes les cultures venen a coincidir en la creença d'éssers monstruosos i d'animals fantàstics.

El Bestiari mitològic és extensíssim: centaures, quimeres, esfínxes, meduses, grifons, tritons, gorgones, hidres, salamandres, dracs, serpents de mar, gossos de tres caps.

Encara es manté viva la manifestació pública del bestiari fantàstic a la Patum de Berga, el marraco de Lleida, el bou de Solsona, la cuca fera de Tortosa, és a dir, les figures simbòliques que surten a les festes populars. Hi ha dracs amb cua de serp, gola terrible, queixals esgarriposos a Sitges, Vilafranca, Sant Quintí, Igualada, etc.

Al cant segon de *L'Atlàntida*, Verdaguer descriu el drac que guardava l'hort de les Hespèrides.

Lo cimeral de l'arbre per abastar s'hi atansa
quan llest descaragola's lleig drac d'ulls flamejants
i en roda la gran cua brandant com una llança
tantost amb gorja i urpes li copsa ambdues mans.

En aquest mateix cant fa referència a figures mitològiques i als herois alts d'espatlla i cabellera rossa:

De Líbia arrabassàrem Harpies i Amazones
per ella esparverant-les com a pardals esquerps;
tenyiren sos saulons amb sang de les gorgones
garfint per escapçar-les son dur cabell de serps.

Els companys de Cadmos s'havien acostat a una font a buscar aigua i descobriren que aquell indret era guardat per una serp que llençava foc. El serpent els matà tots amb una exhalació de foc, però Cadmos se salvà, encara que més tard acabarà convertit en serp davant la seva dona.

Al cant primer de *L'Atlàntida* la descripció de la serp té unes característiques semblants:

Apar serpent immensa, d'escata vermellosa
que a través de l'Europa d'un mar a l'altre mar
respirant fum i flames passàs esgàrrifosa
son cabell de guspaires i foc a rabejar.

En la mitologia catalana molts gegants són tinguts per moros o personificacions del mal, tanmateix no tots els gegants són dolents. El gegant del Pi va alliberar Barcelona després de barallar-se amb el gegant moro.

Gegants, monstres i herois surten també al cant ja citat de *L'Atlàntida*.

Al temps que el gran Alcides anava per la terra
tot escombrant-la amb clava feixuga, arreu-arreu,
de bords gegants i monstres que a Deu movien guerra
en flames esclatava nevat lo Pirineu.

Moltes llegendes populars pretenen explicar l'origen d'alguns indrets tan nostres como els Pirineus, Canigó i les muntanyes de Montserrat.

Una antiga llegenda pretén explicar l'origen dels Pirineus. Quan Tubal era rei d'Ibèria, en els temps mítics, el gegant Gerió va envair la península i li'n va arrabassar el tron. Temerós i covard, va recelar de la bella Pirene, filla del rei i va prendre la resolució de matar-la perquè mai cap hereu no recobrés el reialme d'Ibèria. Pirene va buscar un amagatall en els boscos pireneics. Gerió va fer incendiar la selva. Hèrcules, l'heroi grec, va endinsar-se en aquell bosc per alliberar-la.

Verdaguer en el cant I de *L'Atlàntida* recull la llegenda:

Mes sola jo restant-li de sa reial nissaga,
a Espanya ve, com a arbre caigut un llenyater,
Gerió de tres testes, dels monstres lleigs que amaga
l'assoleuada Líbia, lo més odible i fer.

HEROIS I MONSTRES...

Pirene, lluny dels homes vivia alli, dels óssos
i llops en lo feréstec, rellent amagatall,
sobre un roc, mal coberta d'un mant de cabells rossos
de por i esgarrifances fent lo darrer badall.

Verdaguer coneixia la gesta d'Hèrcules i la malèvola intenció del gegant. Ho llegim cap al final del cant primer de la mateixa obra:

Des d'esta gesta d'Hèrcules, ma dolça Catalunya
d'altre castell de roques seure pogué a redós;

...

En eix treball de cíclop la set lo desdelita,
i amb sang per abeurar-se de Gerió enemic,
pels vessants, que groguegen amb l'or d'altra collita
fet un lleó, davalla de Creus a Montjüic.

Són moltes i diverses les llegendes que la veu popular atribueix al Canigó. El Canigó també va ser reialme de divinitats antigues, de goges, fades de les neus etc.

La tradició recorda com baixaven els fallaires pel bosc del Canigó fent coetejar les falles enceses. Cada nit de Sant Joan s'encén una foguera simbòlica al cim del Canigó i en les valls del Pirineu

Al cant primer de *Canigó* podem llegir:

Del bosc de Canigó són los fallaires
que dansen, fent coetejar pels aires
ses trenta enceses falles com trenta serps de foc;

...

La imatge de Montserrat sorgint del mar, enfonsant-se a la fi dels segles sota les aigües té una força grandiosa. La muntanya representa l'elevació interior i l'ascensió mística dels humans a la contemplació de la divinitat. Un terratrèmol l'havia trasbalsat girant-la cap per avall. La silueta serrada de la muntanya suggereix a la imaginació popular noms que pretenen descobrir-hi mil significacions i no és gens estrany ja que coneixem la fantasia dels nostres autors.

Bibliografia:

J. Verdaguer, *L'Atlàntida*. Ed. 62. Col. Millors obres de la Literatura Catalana, Barcelona 1985. Pàgs. 40,43,52.